Taija Paasilinna
Opetusneuvos
Opetushallitus
4.10.2024 OPH-5171-2024

HE 112/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt Opetushallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Opetushallitus toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ammatillisen koulutuksen lakia siten, että jatkossa laadittaessa henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa oppivelvolliselle opiskelijalle tunnistettaisiin ja tunnustettaisiin ainoastaan toimivaltaisen viranomaisen todentamat suoritukset. Lisäksi ehdotetaan poistettavaksi koulutuksen järjestäjien velvoite laatia osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma osana laadunhallintajärjestelmää.

Esityksessä todetaan, että käytännössä perusopetuksesta tai tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta ammatilliseen koulutukseen siirtyvillä oppivelvollisilla on harvoin osaamista, joka mahdollistaisi aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisen. Opetushallitus toteaa, että ammatilliseen koulutukseen siirtyvillä opiskelijoilla voi kuitenkin olla aiempaa harrastuneisuutta, työkokemusta tai muuta osaamista, joka vastaa tutkinnon perusteissa olevaa osaamista. Tämän osaamisen huomioon ottamiseksi on hyvä, että jatkossakin koulutuksen järjestäjän tulee järjestää opiskelijalle mahdollisuus osoittaa osaamisensa mahdollisimman pian sen jälkeen, kun tämän katsotaan saavuttaneen tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet. Henkilökohtaistamisprosessissa varmistetaan, ettei opiskelijalle turhaan järjestetä koulutusta, jota hän ei aiemman osaamisensa perusteella tarvitse. Tämä säästää myös kustannuksia.

Opetushallitus on huolissaan siitä, että ammatillisessa koulutuksessa olevat oppivelvolliset opiskelijat eivät ole tältä osin yhdenvertaisessa asemassa muiden toisen asteen tutkintoa suorittavien opiskelijoiden kanssa. Vaikka onkin niin, että usein perusasteen päättävillä ei ole juurikaan aiemmin hankittua osaamista, koulutuksen yhdenvertaisuuden kannalta esitetty muutos on haasteellinen.

Hallituksen esityksessä korostetaan, että koulutuksen järjestäjä päivittää ja pitää ajantasaisena opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmaa. Ajantasainen suunnitelma varmistaa, että osaamista hankitaan vain tarvittavilta osin ja soveltuvimmissa oppimisympäristöissä. Opetushallitus näkee henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman ajantasaisuuden tärkeänä, jotta opinnot vastaavat opiskelijan tarpeisiin ja tavoitteisiin yksilöllisen urasuunnitelman huomioiden.

Resurssitehokkuutta henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman laadintaan tulisi myös siitä, että suunnitelmaa ensikertaa hyväksyttäessä edellytettäisiin suunniteltavaksi nykyistä vähäisempi tietomäärä keskittyen koulutuksen aloituksessa tarvittaviin tietoihin.

Esityksen mukaan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan esitettävät osaamisen tunnistamista ja tunnustamista koskevat muutokset edesauttaisivat oppivelvollisten opiskelijoiden opintoihin kiinnittymistä ja ryhmäytymistä opintojen alkuvaiheessa. Tällä voi olla opiskeluhyvinvointia parantava vaikutus. Opetushallitus näkee tärkeänä, että opiskelijoiden hyvinvointia pyritään tukemaan ja parantamaan kaikin keinoin.

Opetushallitus näkee tärkeänä, että jatkossakin on keinot osaamisen arvioinnin ja laajemmin koko ammatillisen koulutusprosessin laadunvarmistamiseen.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan poistettavaksi koulutuksen järjestäjien velvoite laatia osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelma osana laadunhallintajärjestelmää. Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa

on kuvattu tutkinto- tai koulutuskohtaisesti osaamisen arvioinnin käytännöt ja näyttöjen järjestäminen koulutuksen järjestäjän toiminta-alueella. Opetushallituksella on huoli siitä, miten osaamisen arvioinnin laatu varmistetaan siten, että säädökset ja sovitut toimintatavat ovat koko henkilöstön tiedossa ja tukevat opiskelijoiden yhdenvertaista osaamisen arviointia. Opetushallitus tuo esiin, että jatkossakin koulutuksen järjestäjien on tarpeen tehdä pedagogista suunnittelua ja sopia osaamisen arvioinnin käytännöistään, vaikka Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman velvoite jääkin pois.

Opetushallitus kiinnittää huomiota siihen, että osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat ovat toimineet myös työelämätoimikuntien työkaluna laadunvarmistustehtävässä. Jatkossa työelämätoimikunnille on sihteeristön tukemana mietittävä uudenlaisia käytäntöjä osaamisen arvioinnin laadunvarmistukseen, joka on työelämätoimikuntien lakisääteinen tehtävä.

Lukiolakia koskevat säädösehdotukset

Hallituksen esityksessä ehdotetut säädösmuutokset tarkoittaisivat päätösvallan siirtämistä valtakunnalliselta tasolta paikallistasolle. Esitettyjen muutosten jälkeenkin lukiokoulutuksen järjestäjien ja lukioiden on tarkoituksenmukaista laatia koostettu suunnitelma lukuvuotensa toiminnasta sekä osallistaa sidosryhmiä kuten huoltajia.

Vuosisuunnitelma on ollut keskeinen osa lukiokoulutuksen järjestämistä ja sisällytetty Lukion opetussuunnitelman perusteiden opetussuunnitelmajärjestelmään.

Vuosittain laadittava opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma on käytännön toimintaa ohjaava asiakirja, jolla voidaan tarkentaa ja konkretisoida kunkin lukuvuoden oppimisen ja opetuksen tavoitteita sekä niihin liittyviä käytännön ratkaisuja. Se on koettu tärkeänä työkaluna niin

johtamisen ja lukion toiminnan kannalta kuin myös toteutuneen toiminnan dokumentaation kannalta.

Vuosisuunnitelman avulla on myös voitu peilata kunkin lukuvuoden toimintaa laadunhallinnan näkökulmasta. Suunnitelman puuttuessa voi olla vaarana, että lukiokoulutuksen laadun arvioinnista katoaa yksi elementti. Myös huoltajien ja muiden sidosryhmien näkemysten kuuleminen on osa laadunvarmistusta.

Vuosisuunnitelman poistaminen normiohjauksesta toisi lähinnä laskennallisia säästöjä, sillä kunkin lukuvuoden toimintaa on joka tapauksessa suunniteltava etukäteen, eikä muutos siten juurikaan vaikuttaisi kokonaistyöajassa olevan henkilöstön työvoimakustannuksiin.

Hallituksen esityksen säädösmuutokset aiheuttaisivat muutostarpeita myös Lukion opetussuunnitelman perusteisiin. Muutokset lisäisivät siten työmäärää sekä Opetushallituksessa että paikallistasolla, missä paikalliset opetussuunnitelmat tulisi päivittää.

Kun päätösvaltaa siirretään valtakunnan tasolta paikallistasolle, se mahdollistaa erilaisia ja koulutuksen järjestäjäkohtaisia toimintatapoja ja käytännön toteutuksia. Tällöin menetetään yhtenäisten toimintatapojen tuomat edut sekä niiden antamat hyödyt esimerkiksi yhdenvertaisuuden toteutumiselle.